WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING · NEDERHORST DEN BERG

MAART 2000 · NR 37

Historische Kring Nederhorst den Berg

Bestuur	**Voorzitter**	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GM NdB, tel. 0294-254152
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 EA NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Leden	J.F.A.Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
		K. Scherpenhuijsen, Overmeerseweg 76 1394 BE NdB, tel. 0294-251727
		R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368
		T. Griffioen, Kuijerpad 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106
		J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Tekstverwerking		N.W.J. Breed, Fazantelaan 1 1394 CH NdB, tel. 0294-251645
Omslag, ontwerp		P. Griffioen, Lange Wetering 11 1394 KC NdB, tel. 0294-254603
Lidmaatschap		f 27,50 per jaar Bankrekeningnr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Maandagavond van 19.30 tot 21.30 uur. Bovenverdieping, Sporthal De Blijk.

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring

maart 2000, nummer 37

jaargang 10

opgericht: januari 1988

Inhoud:

Pagina

2	-	Mededelingen en Berichten
8	-	Van de kaart – Ruud Verkaik
10	-	Etymologie van Nederhorst den Berg – Jan Slor
16	-	Dominee Pieter Poeraet, predikant in Nederhorst den Berg van 1711 – 1730 – Els N.G. van Damme
27	-	Stilte gaat langzaam, lawaai snel... - Gerard Baar

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

CONTRIBUTIE 2000

In de op 18 februari 2000 gehouden ledenvergadering is ingestemd met het voorstel om de contributie te verhogen van 25 gld. naar 27,50 gld. per persoon per jaar. Bij deze uitgave van Werinon vindt u de accept-girokaart voor de contributiebetaling voor het jaar 2000. De penningmeester ziet uw overschrijving graag spoedig tegemoet. Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

PROGRAMMA VOOR 2000

Vrijdag 14 april: Lezing/diapresentatie "Een tocht langs de buitenplaatsen en theekoepels langs de Amstel, de Angstel, 't Gein en de Vecht" door de heer W.I.Engel uit Abcoude.
De volgorde wordt bepaald door de route van de aloude trekschuitdienst tussen Amsterdam en Utrecht. Die reis duurde in de 17e/18e eeuw maar liefst acht uur.

Zaterdag 17 juni: Zomerexcursie met bezoek aan de molens bij Maarssen als vervolg op de lezing, die de heer Pouw in febr. hield over "De molens van ons land". Aansluitend zal een bezoek gebracht worden aan het Kasteel Slot Zuylen in Oud-Zuilen aan de Vecht. Nadere berichten zullen volgen.

Weekend 13,14 en 15 oktober: Expositie "DE MIDDENSTAND VAN NEDERHORST DEN BERG" in de Bergplaats aan de Kerkstraat. Voor de EXPOSITIE zijn al heel wat gegevens verzameld en is er aardig wat materiaal aanwezig of toegezegd, maar wij hopen en vertrouwen, dat er nog meer beschikbaar zal komen: historische gegevens, reclamemateriaal, foto's, rekeningen, kwitanties, verpakkingen, etalagemateriaal, adver-tenties etc.,etc.,etc.
Reacties en inlichtingen: Jan Baar of Ruud Verkaik.

LITERATUUR

"Typisch Nederlands". Over de Nederlandse identiteit.
Herman Vuijsje en Jos van der Lans, Amsterdam, 1999.

"Dag lieve kijkbuiskinderen. 75 jaar kinderprogramma's. - Meerten Welleman, Naarden, 1999.

"Noord-Holland verbeeld. Bundel t.g.v. de herdenking van 75 jaar beheer van de Provinciale Atlas door het Rijksarchief in Noord-Holland. RANH, Haarlem, 1999.

"Hilversum, zoals het was". In 18 afleveringen in 100 jaar van dorp naar stad. - Uitgeverij Waanders.

"De zoetwaterkwaliteit van de Spiegelpolder".In: Natura, dec. 1999. Kon.Ned.Natuurhistorische Vereniging.

"Zo'n andere tijd.Een beeld van Abcoude/Baambrugge 1900-1925" - Stijnie Boerdam.

"Historisch Cultureel Album van de Parochie Sint Ludgerus, Loenen (U). 1913-1998" - Piet Fakkeldij.(Gr. Florishof 16, Loenen a.d.Vecht, tel. 231934).

"Het ontstaan van vaarwegen in het Gooi en de geschiedenis van het Hilversums Kanaal met de schutsluis het Hemeltje en de Hilversumse haven. - Gemeente Hilversum D.A. van den Berge. (Verkrijgbaar bij Mevr.Schot, Kerkplein 4, Vreeland, tel. 231127).

"Nigtevecht in de jaren 1899 en 1900 - Jan Boerstra e.a.
In: Vechtkroniek, Loenen aan de Vecht, dec. 1999.

"Tweeduizend jaar op en aan de Vecht" - Arie A.Manten.
In: Tussen Vecht en Eem, dec. 1999.

OLIVIER B. BOMMELWANDELING

In de loop van dit jaar zal er in Nederhorst den Berg e.o. een bewegwijzerde recreatieve wandeling uitgezet worden: De OLIVIER B.BOMMELroute. Duur ongeveer 60 minuten.

EXPOSITIES

Open tuindagen Kasteelpark Sypestein. 24 en 25 juni 2000,
Kasteel/Museum Sypestein, Nieuw-Loosdrecht.

"100 jaar Gooise kinderboeken (1897-1997)", Goois Museum, Hilversum, t/m 14 mei 2000.
"Wonen in Huizen", Schoutenhuis, Huizen, t/m sept.2000.
"Aardbevingen: bodem in beweging", Geologisch Museum Hofland, Laren, t/m 1 sept.
"Het Verzonnen Land", 50 jaar landschapsarchitectuur, luchtfoto's, Kasteel Groeneveld, Baarn, t/m/ 29 mei.

DIA-PRESENTATIE EN LEZING: RESTAURATIEPLAN VOOR DE VECHT

Vrijdagavond 18 febr. zo rond 8 uur stroomde de grote zaal van 't Spieghelhuijs vol met leden, die allereerst kwamen voor de Jaarvergadering en andere belangstellenden, die meer te weten wilden komen over de Vechtrestauratie. De Jaarvergadering verliep vlot, zodat omstreeks half negen het tweede deel van de avond kon beginnen. Marcel Clewits liet informatieve en mooie dia's zien, terwijl hij ondertussen het Restauratieplan toelichtte. In 1996 is de uitvoering, na een Intentieverklaring van Waterstaat, Provincies, Waterschappen en Gemeenten van start gegaan, in 2025 zal het ambitieuze plan gereed moeten zijn. Dan zal de Vecht er veel natuurlijker uit moeten zien. Er zullen in die tussentijd nog wel enige problemen om de hoek komen kijken, maar tot op heden, verloopt alles redelijk volgens plan. Niet iedereen kan natuurlijk overal even enthousiast over zijn, want de belangen van natuurbeschermers, woonbootbewoners, grondbezitters, scheepvaart, vissers, aanwonenden, toeristen en ondernemers lopen natuurlijk lang niet altijd parallel.
Na deze informatie was er ruimschoots gelegenheid tot het stellen van vragen. De heer Portengen van DWR kon niet alle (soms kritische) vragen en opmerkingen naar ieders tevredenheid behandelen, maar de zowat 100 aanwezigen konden in ieder geval huiswaarts gaan met meer kennis van zaken.
Hoewel ongetwijfeld velerlei moeilijkheden in de loop van de komende 25 jaar overwonnen zullen moeten worden en de kans op vertragingen ruimschoots aanwezig is, is het wel zeker, dat het aanzien van de Vecht en omgeving in 2025 heel anders zal zijn dan in 1995.

De Vecht.
foto·Ger Dekkers

SCHENKINGEN
Restauratieplan voor de Vecht - A.J.Snel.
Duivenkampioen. Parool Sport 20 juni 1983 - T.Boven.
Map "Bewoners redden natuurgebied", 1966-1972 - R.Nelis.
Foto's N.d.B. 1956/1958 - J.Pos.
Foto's Meidoornlaan - A.v.d.Velden.
Foto Winkel v.Huisstede-Hermes, Overmeer - T.Veenman.
Genealogie geslacht Tangeman in N.d.B. - A.v.d.Velden.
Doopboek (en bijlage) St.Martinusparochie Ankeveen,
sept.1792 t/m 5 juni 1793, 24 jan 1810 t/m 14 dec. 1878.
(kopie) - T. Veenman, Ankeveen.
Genealogie geslacht Ledder in N.d.B. - A.v.d.Velden.
Natura, dec. 1999. De zoetwaterkwaliteit van de Spiegelpolder. - Kon.
Ned. Natuurhistorische Vereniging.
Genealogie familie Aurik-Dolman in N.d.B. - A.v.d.Velden.
4 Foto's familie Evers - M.Snel-Evers.
Genealogie fam. Dubelaar in N.d.B. - A.v.d.Velden.
3 Foto's R.K.Kerk - M.Jocker.
Genealogie fam. Ambachtsheer/Ambagtsheer in N.d.B. -
A.v.d.Velden.
2 Foto's Melkhandel G.v.d.Vliet - N.v.d.Vliet.
Foto's Reevaart/Brug 1969, Reclamemateriaal Smit textiel - J.Smits.
Stempel R.J.Baar en Zn. - J.Baar.
Ons Amsterdam, 12e Jrg. no. 8, 1960.Kastelen en buiten-
plaatsen aan de Vecht.(Kopie). - N.Struiving-v.d.Vliet.
Drinkbeker - DWR
Opener Rabobank 1977 - Th.Stalenhoef.
Niemeijers Koffietrommel - Th. Stalenhoef.
De Vecht.Restauratieplan Vecht en info-map - J.Slor.
Genealogie fam.Tamming in N.d.B. - A.v.d.Velden.
Memorieprentjes - A.Langeveld-v.d.Voorn, Texel.
ANBO, "Kontakt", Jrg. 1 - nr.1 - Th.Stalenhoef.
Notablocnote - Th.Stalenhoef.
Info. HKN Terschelling, m.n. fam.Schulz - Martha Schol.
Gemeentegids 1977 - G.Baar.
3 Foto's Kasteel Nederhorst - Gemeente.
"Gemijmerde rijmerij over kasteel "De Nederhorst" -

Gemeente.
Embleem S.C. Nederhorst - Th.Stalenhoef.
Reglement Luchtbeschermingsdienst N.d.B., 28 juni 1938.
Instructies voor het personeel der Luchtbeschermings-dienst, electr.- en waterleidingsdienst, opruimingsdienst, brandweer, geneeskundige dienst, ontsmettingsdienst, 1939.
Lijst personeel Geneesk. Dienst, 1939.
Lijst pers. Ontsmettingsdienst- A.Langeveld - v.d.Voorn.
Sigarettenpotje en asbak - Th.Stalenhoef.
Videoband Winkelsluiting 4=6,21-4-1990 - Fam.Schoordijk.
Drie winkeldozen, knopen, manufacturen. garen en band - Th.Stalenhoef.
Computer met printer - I.Wiegmans.
Genealogische gegevens familie Stalenhoef - T.v.d.Velden
Al deze schenkingen worden in het archief opgenomen met datering, beschrijving en herkomst.
Bedenk voor U iets wegdoet, dat het best wel eens van waarde zou kunnen zijn voor het nageslacht. Bij ons bent U er van verzekerd, dat uw schenking bewaard blijft en beschikbaar is voor iedereen, die zich op een of andere manier wil verdiepen in de geschiedenis van Nederhorst den Berg.

VOORTAAN ÉÉN WERINON PER ADRES.

Bij het nalopen van de adreslijst kwam tot uiting dat Werinon op diverse adressen dubbel in de brievenbus komt. Dit omdat er op dat adres meer personen lid zijn van de Kring en ieder lid in principe recht heeft op het tijdschrift. Aangezien deze lijn bij nieuwe leden niet consequent is doorgetrokken en met het oog op de kosten heeft het bestuur besloten om voortaan uit te gaan van één Werinon per adres. Mocht u prijs stellen op een extra exemplaar, dan graag een berichtje naar het secretariaat (tel. 0294-251804).

VAN DE KAART (zie omslagfoto)

Ruud Verkaik

De kraan van Van Emmerik.

Een gezichtsbepalend beeld, dat zo'n 30 jaar aan de Reevaart heeft gestaan op de plaats waar nu het pand van Mondomix staat. Bij het witte huisje begint het Zwartepad oftewel het Peterburgselaantje, hier woonde de familie Van Emmerik, totdat het nieuwe huis op de Reeweg werd gebouwd.
Van Emmerik was al van oudsher in Nederhorst actief als beurtschipper en onderhield met boten als de Kraai I en II dagelijks veerdiensten van Amsterdam naar Utrecht vanuit Nederhorst den Berg. Vervoer over de weg was er nauwelijks, zodat praktisch alles per boot ging.
In 1934 begon zoon Kees op 21-jarige leeftijd op deze plaats met de kolenhandel. Het was hard werken, alles gebeurde met de hand, zo ook het lossen van kolenschuiten. Door de industrie, in Nederhorst vooral bestaande uit wasserijen, was er veel vraag naar deze brandstof. Men leverde zelfs door heel het Gooi.
In 1949 besloot men tot de aanschaf van een 24-meter hoge kraan, die gebouwd werd op de fundamenten van de korenmolen van Pfeiffer, die in de jaren '40 was afgebrand.
Eén van de machinisten werd C. Groen, voordien monteur bij melkfabriek Hofstede Rundervreugd aan de Meerlaan. Zijn werk bestond uit het halen van kolen met de boot uit de havens van Amsterdam, die dan hier gelost werden. Ook droeg hij de verantwoording voor het wagenpark. In de tijd dat de Vreelandseweg nog B-weg was, moesten de auto's van de Gebr. Van Emmerik ingekort worden, daar anders de asdruk te zwaar was.
Een andere "kolenboer" was G. Voorn uit Overmeer. Heel wat kolenhokken heeft hij volgestort, vooral in de zomer, als de voorraad voor de winter op peil gebracht moest worden. De zakken werden met de schep gevuld en gewogen (een half mud per zak is 35 kilo), dan op de auto en de wijk in. Thuis gekomen lag er dan altijd wel een lijstje klaar, dat die of die nog een mud of een half mud kolen wilde. Men kwam dat gewoon bij Voorn zeggen want telefoon had men niet.

Het lossen van de boten met de kraan was voor de bewoners van de tegenover liggende huizen aan de Dammerweg niet altijd een feest. Bij een bepaalde wind lag er in de woningen stof en gruis en de was werd er ook niet witter van.
Met de komst van het aardgas in 1967 nam de vraag naar kolen af, geleidelijk verdwenen de kolenauto's van de weg en het stof en gruis uit de huizen.
De kraan heeft nog enige jaren dienst gedaan voor zandoverslag voor de firma Van Vliet. Met het dempen van het laatste stuk van de Reevaart in 1979 kwam hier een einde aan en zo ook aan de eens zo machtige kraan.

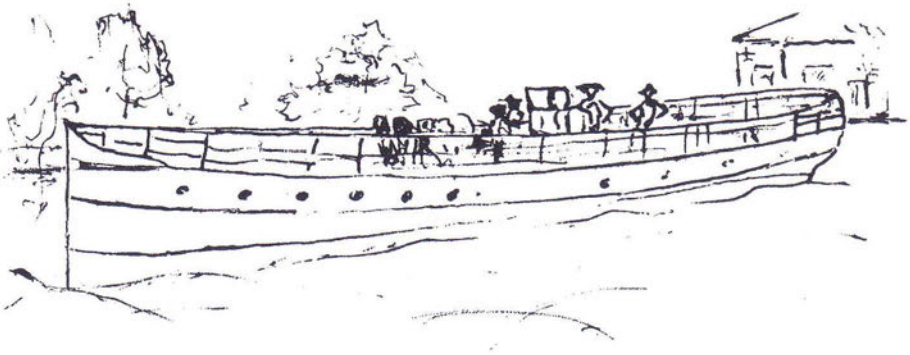

ETYMOLOGIE VAN NEDERHORST DEN BERG (deel II)

Jan Slor

Buurtschappen

Naast het oude dorp Nederhorst den Berg omvat de gemeente twee buurtschappen "Overmeer" en "Hinderdam". De buurtschap Overmeer, die vroeger een afzonderlijke heerlijkheid vormde, ontleent haar naam aan het nabijgelegen Horstermeer, oorspronkelijk Overmeer geheten, dat in 1882 werd drooggelegd. Blok[14] noemt een bron uit de 9e eeuw waarin de oude Latijnse naam "Uueromeri" in voorkomt. In de bron wordt ook "Uteromeri" genoemd, het latere Naardermeer. Deze namen zijn gegeven aan de natuurlijk gevormde meren in verband met hun ligging ten opzichte van de Vecht: het stroomopwaarts en het stroomafwaarts gelegen meer.

"Over Meer", "Ouermeer" of "Overmeer" werd volgens Abrahamse[15] ook "Horstwaard" genoemd. Daar deze samenstelling bestaat uit "horst" en "waard" (= laag liggend land), bevreemdt deze benaming mij enigszins. Ik zie eerder het land gelegen rondom de horst in aanmerking komen voor deze benaming. Daarbij worden in oude opsommingen van de bezittingen van de heer van Nederhorst, zoals die van heer Godard van Reede[16], de namen "Overmeer" en "Horstwaard" naast elkaar afzonderlijk genoemd, wat zou kunnen betekenen dat er twee verschillende gebieden werden bedoeld. Blok[17] ziet in "Horstwaard" het gebied om de horst dat gelegen is in de grote Vechtbocht.

De buurtschap "Hinderdam" dankt haar naam aan de dam met sluizen die in 1437 in de Vecht werd gelegd "voor grote nutschap ende behoudenisse onser Kercke ende onser alre voorsz erven en goeden in de lande van Utrecht"[18]. De scheepvaart, die vrije doorgang gewend was, ondervond veel hinder van deze dam. De naam van de "Hinderdam" leeft nu nog voort in de buurtschap die in de nabijheid van de dam met sluizen ontstond.

De waterschappen in Nederhorst den Berg

De naamgeving van de vijf waterschappen is misschien interessanter dan die van de buurtschappen en straatnamen omdat hierover, met uitzondering van de Horstermeer- en de Prutpolder, niet zo veel bekend is. Toch valt er met behulp van enkele bronnen wel veel te herleiden.

De Kuijerpolder vormt samen met de Hornpolder een "eiland", omgeven door de Vecht en de inmiddels gedempte Reevaart. De beide polders worden van elkaar gescheiden door een weg die over een kade loopt.

De (bedijkte) Vecht maakt een scherpe hoek om een landpunt van de Hornpolder heen. "Horn" komt van "hoorn", wat in het water vooruitspringende landhoek of scherpe hoek van een dijk betekent. Op een kaart uit 1677[19] is reeds "Horn Pold"(er) te lezen.

De aangrenzende Kuijerpolder ontleent zijn naam waarschijnlijk aan de varkens die vroeger in het sompige grasland liepen te wroeten. Op oude landkaarten[20] zijn achtereenvolgens de benamingen "Den keujer Polder", "Het Keuyenland" "Kuijer P(ol)der" en "Kuijerpolder" te vinden. Het woord keujer wordt gevormd door keu (= wijfjesvarken; varken in 't algemeen[21], met de meervoudsbuiging "-(j)er. In "Keuyenland" vervangt "-en" de "-er" en de plaats van de "-j" is ingenomen door de "-y". De klank [eu] is overgegaan in [uij].

De naam Spiegelpolder levert iets meer problemen op omdat in deze naam niet de gebruikelijke betekenis (weerspiegelend vlak) bedoeld wordt, maar wellicht meer de oude bouwkundige betekenis: "omlijst veld of vlak" (Van Dale). Deze polder werd namelijk omgeven door de dijken van de Reevaart, de Ankeveense polder en de Horstermeerpolder. Dus het land werd als het ware omlijst door de dijken. Deze interpretatie wordt bekrachtigd door de benaming "De Meerdijcks Polder" voor het gebied van de Spiegel- en Blijkpolder samen op een kaart uit 1615-1620[22]. De schrijfwijze is nauwelijks veranderd: van "Spigel Polder" naar "Spiegelpolder".

Van elkaar gescheiden door de Ankeveense vaart en het Ankeveense pad, ligt aangrenzend de Blijkpolder. Deze werd in 1677[23] ook "Over Meerse Polder" genoemd; de polder ligt tegen de Horstermeerpolder aan, vroeger ook wel "Over Meer" genaamd, en

grenst aan de buurtschap Overmeer. Waar komt nu dat "Blijk" vandaan? Het aangrenzende Horstermeer "ofte over meerse meer" stond voor de drooglegging in open verbinding met de rivier de Vecht die op haar beurt weer in verbinding stond met de Zuiderzee. Het meer stroomde dan ook dikwijls over en zette het omringende land, onder andere de "Over Meerse Polder", regelmatig (en langdurig?) onder water. Mogelijk heeft de polder zijn huidige naam te danken aan dit natuurlijk verschijnsel. Verdam[24] geeft voor het lemma "blic" onder andere de betekenis: "land dat slechts even boven water uitsteekt". "Blic" zou dan geworden zijn tot "Blijk", wat niet ondenkbaar is, maar ook niet met stelligheid te beweren valt. Ook werd deze polder wel "Binnenmeerdijkse polder" genoemd.

Het Horstermeer, of "Over Meerse Meer" was een van de drie natuurlijk gevormde meren in deze streek. De andere twee waren het "Bijlmermeer" en het "Naardermeer". In 1575[25] heette het "Korte hoefse meer ofte over meerse meer". De eerste benaming wijst naar het nabijgelegen dorpje Kortenhoef met de aangrenzende Kortenhoefse polder. Wellicht om te onderscheiden wèlk meer bedoeld werd in de omgeving, namelijk het meer bij de verderop gelegen horst, ontstond de naam "Horster Meer"[26]. Ook later werden de namen "Overmeerse Meer" en "De Horster Meer" naast elkaar gebruikt[27].

De naam van de vijfde polder, de Prutpolder, is te lezen op een landkaart uit 1677[28]: "Het Prut Poldertje". Deze is genoemd naar de eerste molenaar die het water uit de polder in het meer uitsloeg. "De man heette Jan Prut. Deze had een grote lichaamslengte en al gauw noemde men hem 'de lange prutter'. De molen kreeg de naam 'prutmolen' en de polder de naam 'prutpolder'"[29].

Voor deze polder worden nog twee benamingen gebruikt: "Uitermeerdijksche Polder"[30] en "Meeruiterdijkse Polder"[31]. In "Uitermeerdijksche" zie ik het tegenovergestelde van "Binnenmeerdijkse" (zie Blijkpolder). De Binnenmeerdijkse polder behoorde namelijk tot "De Meerdijcks Polder", een benaming voor de Spiegel- en Blijkpolder te zamen, die omgeven werd door de (meerdere) dijken. De (Blijk)polder lag dus nog binnen "De Meerdijcks Polder". Die andere polder, de latere Prutpolder, lag er buiten: "Uitermeerdijksche polder". Dat "Uitermeerdijks" ook "Meeruiterdijks" kan worden, zie ik als gevolg van een binnenwoordelijke verwisseling op een

moment dat betekenisverlies of verwarring niet meer kon optreden omdat die andere polder, de "Binnenmeerdijkse", reeds "Blijkpolder" heette.

Oude straatnamen

Hieronder volgt een opsomming van oude straatnamen.
De opsomming valt grofweg te verdelen in drie categorieën: de eerste bestaat uit wegen die genoemd zijn naar de buurtschap of het nabijgelegen dorp waar ze naar toe leiden, zoals Overmeerseweg of Vreelandseweg. De tweede categorie bestaat uit namen waarin een waterweg voorkomt en de laatste bestaat uit straten die genoemd zijn naar een specifiek kenmerk of object waarheen de straten leiden of leidden.

Dammerweg	weg naar de Hinderdam (buurtschap en dam)
Overmeerseweg	weg naar de buurtschap Overmeer (hier kan ook het Over Meer bedoeld zijn).
Vreelandseweg	weg naar het dorp Vreeland ("Vredeland")
Ankeveensepad	pad naar het dorp Ankeveen
Reeweg	weg langs de (inmiddels gedempte) Reevaart. Deze vaart, ook wel Reedevaart of Nieuwe Vecht geheten, werd in 1629 gegraven in opdracht van de toenmalige heer van Neder-Horst. Ridder Godard van Reede. Dit werd gedaan om de grote bocht van de Vecht af te snijden waardoor een kortere waterverbinding met Utrecht tot stand zou komen. In 1969 werd de Reevaart gedempt.
Vaartweg	weg langs de Ankeveense vaart
Torenweg	weg langs/naar de (kerk)toren. Deze weg, over de kade tussen de Horn- en Kuijerpolder, loopt door tot aan de Vecht. Vroeger heette deze weg Kerkepad: pad naar de kerk. Bewoners van het "eiland" gingen over dit pad naar de kerk.
Voorstraat	deze loopt aan de voorkant van het dorp Den Berg langs

Kerkstraat	straat langs/naar de kerk. Deze straat werd ook Achterstraat genoemd zoals te lezen valt op ansichtkaarten uit begin deze eeuw. Wellicht in tegenstelling tot "Voorstraat" en passend bij de benaming "Achterdorp", gegeven aan dit gedeelte van het dorp, maar in de loop der tijd kreeg deze naam ook een sociale bijbetekenis want op het Achterdorp woonden zeer zeker niet de dorpsnotabelen.
Brugstraat	straat tegenover/naar de Brug die vroeger over de Reevaart lag.
Slotlaan	laan naar het slot Nederhorst

Voetnoten:
14 D.P. Blok 1993.
15 Abrahamse 1993.
16 Krol 1949, pagina 3.
17 D.P. Blok 1993.
18 Abrahamse 1993.
19 Donkersloot 1985, pagina 82
20 Donkersloot 1985, pagina's 98, 110,128 en 133.
21 Van Dales Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, 1984.
22 Donkersloot 1985, pagina 56.
23 Donkersloot 1985, pagina 82.
24 Verdam 1932.
25 Donkersloot 1985, pagina 45.
26 Donkersloot 1985, pagina 50.
27 Donkersloot 1985, pagina 82.
28 Donkersloot 1985, pagina 82.
29 Krol 1949, pagina 164.
30 Donkersloot 1985, pagina 126.
31 Krol 1949, pagina 161.

Geraadpleegde literatuur:
Marijke Donkersloot-de Vrij, De Vechtstreek. Oude kaarten en de geschiedenis van het landschap. Weesp, Uitgeverij Heureka, 1985.

J. Krol, De geschiedenis van Nederhorst den Berg. Arnhem, Gijsbers en Van Loon, ongewijzigde herdruk der uitgave van 1949.

D.P. Blok, Enige aardrijkskundige namen in de Vechtstreek. In: Tussen Vecht en Eem. Tijdschrift van de Vereniging van Vrienden van het Gooi en de Stichting Tussen Vecht en Eem. 11e jrg. nr 2, mei 1993.

P.A. Bakker, C.A.J. van der Hoeven-Loos, L.R. Mur en A. Stork, De Noordelijke Vechtplassen. z.p., Uitgave: Stichting Comissie voor de Vecht en het oostelijk en westelijk Plassengebied, 1976.

G. van Berkel en K. Samplonius, Het plaatsnamenboek. Houten, 1989.

C.M. Abrahamse. De geschiedenis van Nederhorst den Berg. In: Tussen Vecht en Eem. Tijdschrift van de Vereniging van Vrienden van het Gooi en de Stichting Tussen Vecht en Eem. 11e jrg. nr 2, mei 1993.

J. Verdam, Middelnederlandsch handwoordenboek. 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1932.

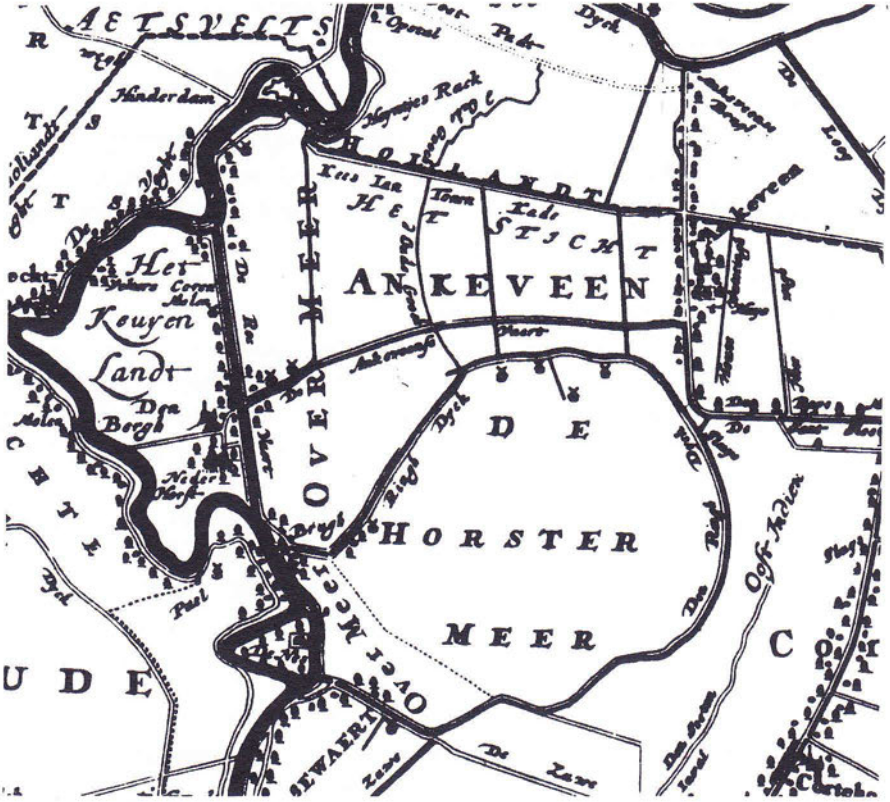

Detail van de kaart van Nicolaas Visscher, 1651

DOMINEE PIETER POERAET, PREDIKANT IN NEDERHORST DEN BERG VAN 1711 TOT 1730

Els N.G. van Damme

Wij schrijven 1711. De Reformatie is voorbij. De organisatie en de administratie in de nieuwgevormde gereformeerde kerken heeft zijn voltooiing bereikt, de kerkorde is vastgesteld (synode van Dordrecht. Maar langzaamaan verwordt het oprechte geloof tot het naleven van een dor stelsel van leefregels. In de kerk worden de preken ingewikkelder en langdradig, vol geleerdheid en bestrijding van tegenstanders. Als reactie daarop ging men zoeken naar innerlijke vroomheid en beleving van het geloof. Er groeide een min of meer piëtistische levensbeschouwing, de "Nadere Reformatie" (zie ook afbeelding).1 De naam "piëtist" ontstond in 1677 en werd oorspronkelijk ook gebruikt als scheldwoord: "vrome huichelaar" Piëtisten hadden een strenge rechtzinnige opvatting, waarin heiliging van het leven werd nagestreefd en gevonden in de rechtvaardiging door het geloof. Er was veel boetedoening nodig om te komen tot de 'beleving' van de bekering.
Wanneer men bedenkt dat de ontwikkeling van de Reformatie in Nederland voor een deel samenhing met de politieke strijd tegen de zeer katholieke koning Filips II van Spanje, kan men zich voorstellen dat die strengheid in de leer ook tot uiting kwam in een felle afkeuring van de roomse gewoonten en gebruiken in de kerk. Geen enkel versiersel werd in de kerk toegestaan en op het classicale vergaderrooster prijkte als vast punt "*Paapse stoutigheden*", waarop ieder kerkenraad verdacht moest zijn. Toch waren er in die tijd ondanks of misschien wel juist door de strengheid in de leer veel onheilige 'naamchristenen', rechtzinnig in woorden, maar goddeloos in hun dagelijkse handel en wandel.[1]

Zoals wij in een vorige Werinon[2] zagen, had de kerk van Nederhorst na het afscheid van dominee Vos op 20 september 1711 geen voorganger, maar gelukkig verliep het vervullen van de vacante plaats heel voorspoedig. Reeds op 10 november 1711 verklaarde de kerkenraad aan de 'Edelmogende Heeren' te Utrecht, *"hunnen oogen* (te) *hebben geslaegen op de goede gaven en beqaemheit van Pieter Poeraet"* en verzochten hem te mogen

Wilhelmus Schortinghuis, predikant in Midwolde, een vertegenwoordiger van de Nadere Reformatie. Hij draagt, zoals gebruikelijk in die tijd, een kostuum met brede mouwomslagen en een korte doorzichtige bef. Vaak droeg men een pruik. Op de rug hing een preekmantel.[10]

beroepen. De Heeren te Utrecht beslisten uiteindelijk over de aanstelling, want de kerk was nog steeds een staatskerk. Er bestond een belangrijke wederzijdse bemoeienis tussen overheid en kerk. De toestemming kwam reeds enkele dagen later en op 24 januari 1712 vond de bevestiging plaats van *Pieter Poeraet* door ds. Johannes Adrianus Thierens van Zeist. Pieter Poeraet was Amsterdammer van geboorte (1684) en had gestudeerd in Leiden, de oudste universiteit, die in 1575 als kweektuin voor gereformeerde predikanten werd gesticht. Hij was 26 jaar toen hij hier aantrad. Kort daarna, op 8 juni 1712, trouwde hij in Nederhorst den Berg met Kornelia Breda uit Delft. Hun huwelijk werd ingezegend door de zeer rechtzinnige dominee Voet uit Ankeveen[3]. Zij kregen hier vier kinderen.

Dominee Poeraet is de geschiedenis ingegaan met zeer negatieve papieren en wij kunnen ons achteraf afvragen of hij wellicht gerekend moet worden tot bovengenoemde groep 'naamchristenen".
Door zijn uitdagend gedrag is er over de handel en wandel van dominee Poeraet meer terug te vinden dan over welke predikant ook uit die vroege tijden. Hij veroorzaakte in de kerk veel onenigheden en ruzies, die zelfs tot op synodaal niveau uitgevochten moesten worden. Er is dus alle reden om te trachten zich van de persoon van dominee Poeraet een beeld te vormen uit wat over hem in de de archieven is terug te vinden. Zijn persoon is dan ook al eerder aanleiding geweest voor een uitvoerige analyse door Hanou[4], die een bonte schildering geeft van de man en van de problemen die hij in de gemeente veroorzaakte. Diens gegevens vormen de basis van het eerste deel van dit verhaal. Reeds eerder is daarover door Verheul in het contactblad van de Historische Kring iets verteld.[5,6]
Ds Poeraet was echter ook dichter. In dit artikel passeren beide kanten van deze gecompliceerde persoon nog eens de revue.

Al spoedig, nog maar twee jaar na zijn aanstelling, ontstond er een conflict tussen dominee Poeraet en de ambachtsheer, Godard van Tuyll van Serooskerken, met in diens spoor de schout Johan van Soesdijk. Het ging over "*het huisje van Joosje*", dat door de

diaconie[7] was gebouwd op de "Lage Weijde" (het eilandje tussen het Fort en het gat van de Ballast) aan de Hinderdam, een stuk land dat eigendom was van de ambachtsheer. Deze wilde dat de kerkenraad dat liet afbreken. Waarschijnlijk wilde Poeraet als voorzitter van de kerkenraad daaraan niet meewerken, maar het was in die tijd niet gebruikelijk om opdrachten van de ambachtsheer te negeren. Interessant is dat de ambachtsheer tegelijkertijd iemand van zijn eigen mensen, werkzaam op het kasteel, ontsloeg, want "*hij zoude verkeert en ommegang gehadt hebben met die luiden, welke deezen Predikant hadden beroepen en dat nam zijn Heer noch qualyk*". Tussen de gezagsdrager en dominee Poeraet boterde het dus in het geheel niet.
De problemen namen snel in hevigheid toe. Vanaf 1714 werden de inkomsten en uitgaven van de diaconie niet meer, zoals gebruikelijk door de dominee zelf in de boeken ingeschreven. Bij controle van de boeken door schout en schepenen, zoals dat behoorde, verscheen de dominee niet. In de jaren daarna vond soms geen controle plaats of men kon geen wijs worden uit de stukken. Ook kerkenraadsverslagen werden niet geschreven. Opvallend is dat Poeraet zich wel bemoeide met en verslag deed van het aanschaffen van obligaties. Zaken die met groot geld te maken hadden, hadden kennelijk zijn interesse. Ook het uitgeven van geld voor de armen werd door hem tegengehouden. Het was gebruikelijk dat bij het toelaten van armlastige leden, afkomstig uit andere gemeenten de kerkenraden van de gemeente van herkomst een "acte van indemnisatie" afgaven, waarmee zij garant stonden voor het onderhoud van het nieuwe lid, wanneer deze in financiële problemen zou geraken. Dominee Poeraet stelde uiterst strenge eisen aan deze garantie. Hij waakte dus over de kas van de diaconie. Of was het spaarzaamheid? Wij moeten ons wel bedenken dat voor calvinisten in die tijd armoede gezien werd als Gods wil. Menselijk ingrijpen beperkte zich tot diaconale armenzorg en liefdadigheid. Toch gingen andere predikanten hier soepeler mee om dan Poeraet.
Later is gebleken dat na 1715 ook de doop- en huwelijksgegevens niet door de dominee waren bijgehouden, zelfs niet die van zijn eigen zoon Gerard. Dit was een ernstige zaak en kon bijvoorbeeld in het geval van erfenissen de verwante families juridische problemen opleveren, dat zou zoon Gerard Poeraet later zelf

ervaren. Het handschrift van de dominee, aanvankelijk buitengewoon keurig en duidelijk, verslechterde en werd, voorzover hij nog iets opschreef, allengs onverzorgder. De problemen namen zo toe dat er in maart 1725 bij de classis Amersfoort, waaronder Nederhorst den Berg viel, een klacht werd gedeponeerd, waarin men eiste dat het de predikant verboden zou worden het Heilig Avondmaal te bedienen. De klacht werd door een aantal kerkleden en door de schout, niet door de kerkenraad!, ondertekend. De classis ging evenwel niet over één nacht ijs en liet de kerkenraad beslissen. Dominee Poeraet, als voorzitter van de kerkenraad en slim genoeg om deze raad te manipuleren, wist zich eruit te wringen, maar vier jaar later is er weer een conflict en blijkt er ruzie tussen hem en Pieter van Gunst (een zover wij weten vooraanstaand en eerzaam burger en kerkenraadslid). Ook dit werd weer aan de classis voorgelegd. Poeraet bleek Van Gunst zeer beledigd te hebben door hem openlijk te beschuldigen van omgang met een vrouwspersoon. Poeraet kreeg opdracht voor de classis te verkla-ren niet te geloven dat Van Gunst "*schuldig sou wesen aan 't geen dat D: Poeraet van Hem en de Meit gesegt hadde*".

Poeraet had een voorliefde voor officiële functies, waaraan vaak financiële voordeeltjes zaten. Het was regel dat dominees uit de regio om beurten een bestuurlijke functie bekleedden in hun classis, maar dominee Poeraet bekleedde frequenter dan gebruikelijk een dergelijke functie, tot ontevredenheid van sommige collega's. Dan blijkt hij in het jaar 1729, toen hij er questor (penningmeester) was, uit de classicale kas *f* 92.- verduisterd te hebben. Even later is *f*100.- (grote bedragen voor die tijd), die hij in goed vertrouwen zou overbrengen naar het fonds voor noodlijdende kerken, daar niet afgegeven. Via leugens en intriges sleept deze zaak zich voort. Poeraet reageert niet op alle beschuldigingen dan met een trots en eigengereid optreden. De classis besluit dat Poeraet een boete-preek moet houden, maar hij weigert dit te doen na één en andermaal daarover te zijn onderhouden. De classis stuurt een afvaardiging naar Den Berg om de zaak met de kerkenraad te bespreken en Poeraet moet daarbij zijn boetepreek voorleggen. Dat gebeurt niet. Er komen nog andere affaires ter tafel waarover

Hanou uitgebreid bericht, en de afvaardiging van de classis eist andermaal een boetepreek, zo niet, dan zal er schorsing plaatsvinden. Poeraet wordt kwaad en enorm zelfingenomen dreigt hij in beroep te gaan bij de synode. Nu neemt de schout, Johan van Soesdijk, het heft in handen. Hij verschijnt voor de classis met een bezwaarschrift ondertekend door dertig gemeenteleden en weer treedt de kerkenraad niet op. De ondertekenaars eisen Poeraets ontslag. Hij *"heeft sich geruimen tyt nergens anders mee beholpen dan met leugentael, bedriegeryen en diergelyke schandelyke misdaeden".* De classis legt het probleem nu zelfs in handen van de synode en deze behandelt de zaak op 5 september 1730, maar Poeraet verschijnt niet. Hij stuurt wel een soort boetepreek op, maar die wordt afgekeurd en de classis dicteert nu zinnen die in de boetepreek moeten worden uitgesproken, onder controle van leden van de classis. : " *Ick heb my schuldig bevonden aen sulcke misdaeden waer van ick door de eerwaarde classis van Amersfoort ben overtuigt".* Op zondag 5 november moet dat gebeuren in de kerk van Nederhorst den Berg, maar dominee Poeraet verschijnt niet in de kerk, hij laat de heren goede morgen wensen. Men kan zich de deining voorstellen.

In de eerstkomende vergadering van de classis, op 9 november, wordt tenslotte iets opgehelderd. Op de vraag aan Poeraet of hij nog iets wil inbrengen "*bad hy, men zouwde hem niet deporteren* (afzetten*), hij nam voor zijn quaet te laeten, ende zich te beteren, ende besloot: dat men toch denken zouwde om zijn arme vrouw en kinderen"* een deemoed, die wij niet van hem kennen. Hem wordt gevraagd de kamer te verlaten tijdens het beraad en "*schoon hem zulks wierd een en andermaal gezegt bleef hy al staen: eindelyk ging hy uit".* Nu bleek dat de kerkenraad zelf ook op verwrongen wijze met de afwikkeling van deze zaak bezig was geweest, een groot deel van de raad stond achter dominee Poeraet en had de dominee verboden de boetepreek te houden. Tot hen behoorde Pieter van Gunst, waarmee hij nota bene eerder noch in een banaal conflict was gehuld.
De classis is uiteraard deze intriges zat en besluit tot afzetting. De zondag daarop predikt dominee Moesberg van de kansel in Nederhorst den Berg, dat dominee Poeraet is afgezet en dat ook de

kerkenraadsleden uit hun ambt zijn ontzet. De volgende zondag preekt dominee Voet van Ankeveen, die niet zal hebben geweten wat hem overkwam. Verheul[6] schrijft:" *De oude kerkenraad is kennelijk van de schrik bekomen en is voltallig in de voor de nieuwe kerkenraad bestemde bank gaan zitten. Voor de lezenaar in het koor posteert zich de ex-ouderling Van Gunst. Hij eist dat hij een beslissing van de oude kerkenraad mag voorlezen. Voet verbiedt het en gaat door met de schriftlezing. Als de koster gaat collecteren, willen de oude diakenen hem het zakje ontnemen. Het wordt duwen, trekken en schreeuwen. Voet weet van geen wijken. Hij dreigt de oproerkraaiers te zullen aanklagen wegens verstoring van de kerkdienst. Dat brengt wat rust. Na de preek installeert Voet de nieuwe kerkenraad. Het verzet lijkt gebroken."*
Als echter Poeraets opvolger, dominee Marten Adriaan de Jongh, kort nadien de administratieve chaos in de kerkboeken probeert te reconstrueren, wordt Poeraet verzocht om de ontbrekende papieren, die hij in zijn bezit zou hebben, af te geven aan de kerkenraad. Nu herkennen we weer valse trekken van Poeraet: hij zal het doen in ruil voor een acte van indemniteit voor zijn vrouw en kinderen. Hij was immers brodeloos geraakt want aangezien de classis een afzetting wijd bekend maakte, had hij ook geen kans meer op een plaats elders. Hij krijgt die garantie voor de verzorging van zijn gezin, maar dan blijkt hij nauwelijks papieren van betekenis te bezitten en hij was "*daar toe bereydt sijn vingeren op te steken*".
Nog is Poeraet niet ten einde. Onverbeterlijk verschijnt hij op 22 september 1734 weer voor de classis met de vraag hoe hij weer tot het Avondmaal kon worden toegelaten. Weer vraagt de classis om een schuldbekentenis, die nog altijd niet gekomen was en weer loopt de zaak bijna een jaar zonder resultaat. Geen schuldbekentenis. Poeraets laatste woorden voor de classis zijn "*dat hy het nooyt direct of indirect zoude doen*". Hij eist dat de vergadering hem een half uur te woord zal staan, zo niet " *dat hy dan by Godt en alle menschen zoude doleeren*". Nadien horen we niets meer van dominee Poeraet.

Wij kennen dominee Poeraet ook van een andere kant, uitvoerig belicht door Altena.[8] Dominee Poeraet was een man met niet onverdienstelijke literaire kwaliteiten. Hij heeft sedert 1716 veel

bijgedragen aan het literaire maandblad "*Boekzael der Geleerde Werelt*", en zat rond 1722 in de redactie van dit maandblad dat van 1715 tot 1863 werd uitgegeven. Dit tijdschrift had ook een rubriek "kerknieuws" en werd door veel predikanten gelezen. Men kon daaruit actuele wijzigingen in het kerkelijk leven vernemen, berichten over predikanten die waren beroepen, met emeritaat gegaan of overleden Het tijdschrift was ontstaan uit een strijd tussen Vondel-vereerders en de modernisten, vijanden van de vaderlandse literatuur, waartoe Justus van Effen behoorde. "*Boekzael*" was de spreekbuis van de Vondel-vereerders. Dominee Poeraet was in de Boekzael één der belangrijkste deelnemers aan de"*Poëtenstrijd*", in feite een voortzetting van de strijd tussen de Vondel-vereerders en de modernisten. Van meet af aan vond hij een dichter-tegenstander tegenover zich, die zijn minachting over wat Poeraet schreef, niet onder stoelen of banken stak. Deze nogal losbollige schilder-dichter Jacob Campo Weyer-man had veel kritiek op de prestaties van Poeraet. En deze Weyerman kon er wat van. Misschien moeten wij niet alles geloven wat hij heeft geschreven over Poeraet, maar wij leren er over de persoon van Poeraet wel iets uit en kunnen daardoor ook veel van zijn mislukte predikantschap begrijpen.
Weyerman noemde de dominee *"Poehaan"* en wist bijvoorbeeld in zijn literaire product "*Het Karakter van een Berg-Kartouchiaan*" (een verwijzing naar Cartouche, een Franse rover, die in 1721 werd geëxecuteerd) Poeraet diep te kwetsen. Een typering door hem van Poeraet: "*in zijn studeervertrek is naauwelyks iets anders te zien als een hoop onvoltooide stukken. Maar vloeid' er al eens iets opgemaakts uyt Pietjes kraaieveer, dan is den beloofden Leviathan verdweenen in een sprot, die enkelyk dient.... om een gelacgh te veroorzaken, in stee van verwondering. Ook is het uytgehongert Manneke Mug zo roemruchtig in zyn praat ; zo gemelyk in zyn schrift; zo plugachtig van styl; zo groots in zyn armoede; enzo wys in zyn eygen oogen, dat hy te gelyk kan doorgaan voor een Spanjaart, een Bramin, een Trekschuyte jaager, een Meyery's heyjonker, en een Fransch autheur....."* Volgens Weyerman beroofde Poeraet de armen in zijn gemeente en deed hij niet onder voor een *"vischmarkts Geneverkasteleyn"*. Hij schildert Poeraet als een eerzuchtig, leugenachtig en tegelijkertijd zeer licht geraakt persoon, die tenslotte tot dronkenschap verviel, "*waerdoor*

man en muis, huis en kluis (vrouwe en kinders helaes!) zoo veel hebben moeten lyden...dat het water van de zee zulks niet zal konnen afwasschen. Onmenschelyke, die zoo veel, by heel de werelt bekent, op zynen eigene hoornen heeft! hoe is hy, op het aenstooken van een Drukker.... zooverre gekoomen? Het lijkt er dus op dat deze literaire strijd Poeraet de das heeft omgedaan. Vanaf 1723 zingt hij een toontje lager en is hij niet meer actief in de "*Boekzael*".
Wel blijft dominee Poeraet zich met de letteren bezighouden. En allengs gaat hij dan over op het vervaardigen van scheldkanonnades gericht op deze dichter-schilder Jacob Campo Weyerman. In de gedichten, die de beledigde Poeraet het licht deed zien, klinken zijn negatieve karaktertrekken door. In 1733 verschijnt een scheldgedicht op Weyerman, waarin hij gebruik maakt van zogenaamde woordkoppelingen, die hij graag toepast, maar die soms moeilijk te volgen zijn. Hierna volgen enkele strophen uit het begin van het gedicht:

Stroowisdrijver, papengeus; Papensoljer, nimmerheusch;
Galgebrok, en loopenwegh; Dienstverlaeter, eerontzeg;
Afgeschroeide menschenziel; Aller sielen wiggewiel;
Aller guiten omdraeirat; Gomoriste likkengat;
Schyventrek, en diefsche valk; Duizendtrekker, beurzen-
Schalk;
Schrijvens ondienst, donderdrigh; Lasterschrijver, alontzich;
Buldermaeker, onverlaet; Stedenpest en dorpenhaet;
Albedrieger, Breuklensmet; Amsterdammer uitgevet;
Rotterdammer panneling; Leidens uitgespogen ding;
Stolkerbuurtedeugeniet, En Vianens alverdriet,.....

En zo gaat het 92 regels lang door.

Poeraets oeuvre bestond vooral uit gelegenheidsgedichten. Zo droeg hij een gedicht op aan de hem steeds trouw gebleven ouderling Pieter van Gunst.[9] Het is een laat gedicht, geschreven ongeveer twaalf jaar na zijn afzetting (waarschijnlijk 1742, hij was toen 58 jaar). Zijn gedichten telden steeds vele bladzijden. Dit

gedicht telt 168 regels. Hieronder volgen enkele gedeelten eruit. Het leven overziend, geeft hij daarin blijk van een zeer sombere levensbeschouwing, die deels kenmerkend is in het tijdbeeld, maar wellicht ook het gevolg is van zijn ongelukkige levenswandel. Dit later in zijn leven geschreven gedicht weerspiegelt wellicht zijn boetedoening en heilsverwachting:

Denk, o myn Godtgebooge ziel en geest,
D'ellende van dit leeven allermeest,
En' leevens loop in 't vlughten en in 't vliegen,
Opdat uw hert, ver van zich slap te wiegen,
Word' opgebeurt tot hemelsche erffenis.
Dit leeven groeit, neemt af gewis
.....
Zijn ingang is beweenlijk inderdaet:
Want ook een kint, eerdat het gaet of staet,
Zal t' leeven steets inwyen met veel traenen,
.....
Het is een gang, een Voortgang alszins zwak
En teer, omdat hem ziekte en ongemak
Beangstigen. Het is een Uitgang, schriklyk
Wij gaen niet heen alleen, noch willigh schiklyk,
Maer met ons gaen de booze werken uit,
En wy, wy treen, door t' sterven naar t' besluit,
Voor Gods alstreng en opperlaetsten oordeel.
d' Ontfangknis brengt ons schult aen en geen voordeel.
De Baering is ellende, en t' Leeven pyne,
Het sterven angst, en meer dan een quyne.
Wij worden in de vuilnisse gebooren,

Zo gaat het bladzijden lang door, maar tegen het einde blijkt hoop op een toekomst:

Wil des, myn ziel, hooghliefste myner panden
In 't hooftsommier niet doen uw zinnen stranden
Op 't leeven, 't gheen wy voeren met elkaar'
Doch liever hart en zin, in eene schaer,
Doen uitzien op de vreugt, zoo wis toekoomend.

.....
o CHRISTUS ! gy, trek gy ons aller harten,
En wek in ons 't verlangen, buiten smarten,
Naer 't eeuwigh Ryk, om alles uit te tarten.

P.POERAET.

Het is het laatste wat wij over dominee Poeraet kunnen melden.Wij weten niet waar en wanneer hij is gestorven.

Bronnen.

1. F.A.van Lieburg, De Engelenwacht van dominee Smijtegelt. Zeeuwse verhalen rond een protestantse heilige. Archief: 89-107, 1999.
2. Els N.G. van Damme, De Reformatie in Nederhorst den Berg: de vroegste predikanten. Werinon 36:15-26, 1999.
3. Jan M. Veenman, Begraven in de kerk Ankeveen II. Gloriosa 16: 101-114, 1999.
4. André Hanou, De ondergang van Pieter Poeraet (1684-?) dominee-dichter. Meded. Stichting Jacob Campo Weyerman 11(2):37-60, 1988.
5. G.Verheul, De op- en afgang van een nogal eigengereide dominee. Cont.bl. Hist.Kring Ned. d. Berg 2 (5): 122-125, 1988.
6. G.Verheul, Meer over dominee Poeraet. Cont.bl. Hist. Kring Ned.d. Berg 1(2):37-39, 1991
7. Herv.Gem. Ned.d.Berg, D1. SAGV, Hilversum.
8. Peter Altena, Poeraet tegen Weyerman en Weyerman tegen Poeraet. Meded. Stichting Jacob Campo Weyerman 9: 73-90, 1986.
9. Eeuwgedicht uit Peter Boët. 1742 ? Kon.Bibl., 's-Gravenhage.
10.N.H.Koers (red.) Vier eeuwen domineesland. Museum Catharijneconvent Utrecht, 1997.

STILTE GAAT LANGZAAM, LAWAAI SNEL.....

Gerard Baar

Zo stil als ik het dorp beschreef in het laatste nummer is het natuurlijk nooit geweest in de 50-er en 60-er jaren van de vorige eeuw. Over verleden nadenken is vaak ,,wishfull thinking", omdat men illusies graag wil bewaren.
Er werd toen ook al druk geëxperimenteerd met lawaaidingen. Allereerst van buiten af. Minstens een paar keer per dag werden we opgeschrikt door snerpende, oorverdovende geluiden, die uit het niets langs onze hemel kwamen en waarvan de veroorzakers al voorbij waren voor je ze zag. "Thunderjets", riepen we enthousiast omhoogkijkend op het schoolplein. En als die eerste straaljagers dan boven het IJsselmeer door de geluidsbarrière gingen, waren de knallen in het halve land te horen. In het verlengde van het geluids-epicentrum stonden we te schudden op de trillende veenbodem. We bleven gretig omhoog kijken omdat er steeds weer andere types straaljagers overkwamen: Gloster Meteors en Super Sabres o.a..
Op de grond stond men intussen ook niet stil. De toenmalige jeugd die nu zo driftig tegen allerlei geluidsoverlast protesteert, probeerde zich met allerhande middelen zo makkelijk en zo snel mogelijk te verplaatsen naar wat verdere oorden. En dat ging gepaard met geluiden die niemand nu nog zou tolereren. Het zwol aan, kwam langs, en het duurde heel lang voor het verdwenen was. Een overvliegend vliegtuig maakt minder lawaai dan in die tijd de stuk of wat zogeheten nozems of vetkuiven, die zich op brommers met zo min mogelijk uitlaat van de ene naar de andere nieuwgeopende snackbar spoedden. Met nieuw verworven vriendinnetjes achterop, die met twee mooie of niet zo mooie benen aan een kant van de Buddyseat zaten en zich van geen gevaar bewust waren omdat al die jongens op James Dean leken. Die verteerde echter als eerste de pot, al was het dan in een sportauto. Eerlijk is eerlijk. Er kwamen uitlaatpotten om het lawaai in te dammen. Het uiteindelijke resultaat was dat de kinderen van de jeugd van toen, met hun kinderen 30 jaar later, bijna geluidloos naar McDonalds konden rijden. In een auto! De techniek kan veel. Ze regelt, stuurt en bestuurt.

Alleen kinderen zijn niet bestuurbaar. Toen we alles geluidsarm hadden, begonnen zij het hoogste woord te voeren. Hoe draai je dat terug? Joost den Draaijer bracht de oplossing. Hij zat aan de knoppen en doseerde het geluid. Defaitisten zeiden altijd al dat alles naar de knoppen zou gaan, en ze kregen gelijk. Zonder knop is bijna niets meer te openen of in beweging te brengen.De oude radio's hadden nog draaiknoppen en alle plaatsen waar muziek of nieuws vandaan kon komen stonden er in letters op. Beromünster, wie weet nog waar dat ligt? Wie het weet mag het zeggen. Er zat jammer genoeg geen wereldkaart achter het zoeklichtpaneel van de oude Grundig of Philips. Men praat wat schamper over die hele oude modelletjes, maar ze gaven geluid en informatie. Dus stof tot praten bij het schaften, zelfs over wereldzaken.
Een wereldzaak was de 'koude oorlog'. Het tegen elkaar opbieden van twee grootmachten. Sneller en verder. De Spitfire, die tot ±1946 vloog, was een voetganger vergeleken bij een MIG of een F 16. Hij leek een beetje op een oude Berger, die altijd zijn kerktorens moet kunnen blijven zien, want de actieradius van het vliegtuig was ook niet groot.
De eerste Popzender deed zijn intrede. Radio Luxemburg 'Your Station of the Stars'. De mooie donkere stem van Vera Lynn, die liederen zong om de soldaten een hart onder de riem te steken, werd verdrongen door Elvis Presly, die weer anderen koude rillingen bezorgde met het stemgeluid dat hij de ether in smeet. Geluid, waar geen geluidswal tegen op gewassen was en dat golven van protest veroorzaakte. Ook het mechanische geluid veroverde de wereld, werd qua lawaai teruggedrongen, maar het bleef wat luider dan een vallend herfstblad. Men kan niet alles hebben.
Wij wel, we blijven de trein in de verte horen, omdat we niet in Abcoude wonen.

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg

Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek
adres: Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201 GM
openingstijden: ma. t/m vr. 13.00-17.00 uur, 's morgens op afspraak
telefoonnummer: 035-6292646

Archieven van:

* betekent dat er een toegang is op het archief in de vorm van een inventaris of plaatsingslijst.

dorpsbestuur, municipaliteit, gemeentebestuur, 1625-1813 *
idem, 1700-1936 *
gemeentebestuur, 1939-c.1968 *
bevolkingsregisters (1830) 1850-1939 (1944) *
burgerlijke stand: geb. 1811-1892, huw. 1811-1912, overl. 1811-1932

oud-rechterlijk archief, 1620-1811 *
notarissen, 1664-1710, 1770-1789 *

Blijkpolder, 1708-1951 *
Broekerpolder, en Heintjesrak- en Broekerpolder, 1762-1950 *
Heintjesrak- en Broekerpolder, -1979
Horn- en Kuijerpolder, 1746-1962 *
Horstermeerpolder, 1612-1980 *
Spiegelpolder, 1779-1979 *
Spiegel- en Blijkpolder, -1979

Ned. Hervormde Gemeente, (1600) 1625-1954 *

DTB's (doop- trouw- en begraafboeken daterend voor 1811) *
doopboeken (hervormd), 1639-1823
dopen rooms-katholiek: tot 1810 behoorden de parochianen tot de statie Ankeveen (geen DTB aanwezig)
trouwboeken (hervormd), 1639-1823
begraafboeken, 1625-1828

klappers op naam en soort akte van:

Oud-rechterlijk archief (ORA):
3357 deel I (transporten en hypotheken) 1757-1774
3357 deel II (transporten en hypotheken) 1757-1774
3358 (transporten en hypotheken) 1775-1783
3359 (transporten en hypotheken) 1782-1802
3360 (transporten en hypotheken) 1803-1811
3361 deel I (schepenakten) 1577-1655
3361 deel II (schepenakten) 1660-1710
3362, 3363, 3364 (schepenakten) 1722-1773
3365 (schepenakten) 1773-1811

Op de studiezaal bevindt zich de historische bibliotheek. Er wordt naar gestreefd om hierin ook alle (historische) publikaties betreffende Nederhorst den Berg op te nemen.

Afbeelding omslag: Reeweg, omstreeks 1965
Collectie: Historische Kring Nederhorst den Berg